REFLEXE ALE EVOLUȚIEI VELARELOR [c], [g] URMATE DE [ă], [î] LA PALATALE ÎN GRAIURILE DACOROMÂNE SUDICE

MARIA MARIN

Bogăția şi varietatea informațiilor aduse de elaborarea şi publicarea noii serii de atlase, atlasele lingvistice regionale, şi a unei noi generații de texte dialectale, apărute după 1965, ne obligă să revenim asupra multor afirmații şi considerații anterioare cu referire la particularitățile unităților dialectale ale dacoromânei.

Chestiunea care ne interesează, şi anume evoluția velarelor [c], [g] urmate de [ă], [î] la palatalele [ḱ], [ǵ] are în vedere, de această dată, aria sudică a Dacoromaniei[1]. Pentru cercetarea de față am folosit materialul şi sugestiile oferite de *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice* (DGS), vol. I–III.

Fenomenul palatalizării, discutat, de obicei, în legătură cu labialele, dentalele, fricativele labiodentale etc., este întâlnit şi la oclusivele velare [c], [g], după care, în anumite condiții, vocalele centrale [ă], [î] trec în seria vocalelor anterioare [e], [i] şi, drept consecință, consoanele devin mediopalatale (cf. Avram 1999: 25).

Menționăm că termenul palatalizare în acest context fonetic a fost folosit de către Romulus Todoran cu referire la varianta *călḱi˜* din subdialectul crişean (Todoran 1956: 46) şi de către Magdalena Vulpe în legătură cu varianta *sḱinté˜* din subdialectul maramureşean (Vulpe 1984: 329).

Particularitatea, discutată în detalii, mai ales, de Sextil Puşcariu (1924–1926), dar şi de Dorin Urițescu (1987; 2007)[2], este considerată una dintre inovațiile[3] fonetice „care unesc graiurile din Banat, Crişana, Maramureş, o parte din Transilvania şi o parte din Oltenia” (Urițescu 2007: 142).

[1] Un subiect asemănător am abordat cu referire la graiurile româneşti din Ungaria (Marin 2005).

[2] Cei doi autori subliniază că, pentru a se produce această modificare, vocalele [ă], [î] trebuie să se afle în poziție neaccentuată (Puşcariu 1924–1926: 715), să se găsească în poziție protonică (*ibidem*) şi să aibă în silaba următoare o vocală anterioară (*ibidem*; Urițescu 1987: 156; 2007: 143).)

[3] Având în vedere atestările din istroromână (Puşcariu 1924–1926: 715) şi din unele documente sârbeşti (*ibidem*: 716), Sextil Puşcariu susține vechimea deosebită a acestei transformări fonetice. Admițând vechimea fenomenului, dar respingând argumentele aduse, în acest sens, de Sextil Puşcariu, cercetările ulterioare consideră că evoluția vocalelor [ă], [î] la [e], [i], după velarele [c], [g], „este posterioară nu numai evoluției grupurilor consonantice *cl′*, *gl′* la *ḱ*, *ǵ*, ci şi, probabil, evoluției palatalelor ḱ, ǵ la ť, ď″ (ĉ, ĝ etc.) în graiurile ardeleneşti” (Urițescu 1987: 158–159). Părerea este împărtăşită şi de către Andrei Avram, care subliniază că modificarea de care ne ocupăm „este, de fapt, mai târzie decât apariția consoanelor [ť], [ď] pe oricare dintre cele trei căi cunoscute” (Avram 1999: 34).

FD, XXXIV, Bucureşti, 2015, p. 48–55

BDD-A21077 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:44 UTC)

Evoluția vocalelor mediale precedate de consoanele velare [c], [g] la [e], [i] este, indubitabil, legată de prezența în silaba următoare a vocalelor anterioare (Pușcariu 1924–1926: 715); influența vocalelor din seria anterioară asupra celor mediale din silaba precedentă este un fenomen bine reprezentat în limba română, cu frecvență mai mare ori mai redusă și cu răspândire mai largă sau mai restrânsă, de la caz la caz. Astfel, de exemplu, aici se pot cita, alături de mai vechile *inimă*, *grindină* (Puşcariu 1931–1933: 25; 1974: 377), şi forme mai noi, specifice graiurilor munteneşti şi preluate de limba standard: *rădica* > *ridica*, *blăstema* > *blestema*, *păreche* > *pereche*, *părete* > *perete*. La fel se poate explica asimilarea lui [î] la [i] următor în forme ca *gutii* < *gutâi*, *călḱi˜* < *călcâi*, fenomen specific, precum este considerat şi cel de care ne ocupăm, graiurilor de nord-vest (Puşcariu, LR, II: 322; Todoran 1956: 46; Uriţescu 2007: 142, 145). Atribuirea acestei transformări mai ales sau aproape numai zonei nord-vestice este împotriva părerii lui Sextil Puşcariu, care o considera o „prefacere regulată” (Puşcariu 1924–1926: 715), cu caracter general.

Prezentăm, în continuare, câteva forme întâlnite (şi) în graiurile dacoromâne sudice, menite, după părerea noastră, să ilustreze particularitatea în discuție.

Sḱintéie, care este, fără îndoială, forma cu aria cea mai întinsă dintre cuvintele atestând fenomenul examinat, cuprinde, conform datelor mai vechi, dar şi celor din atlasele lingvistice mai noi, cum sunt cele regionale, graiuri din Banat, Crişana, inclusiv graiurile româneşti din Ungaria, întreg Maramureşul, nord-estul Transilvaniei, o mare parte din Oltenia (Marin, Mărgărit 2005: LXIII, 244; Uriţescu 2007: 142), dar şi câteva puncte din vestul Munteniei (județele Olt şi Teleorman; DGS, s.v.).

Pe lângă aceasta, în aria sudică a dacoromânei au fost atestate o serie de alte variante conținând particularitatea de care ne ocupăm. Înainte de toate, le avem în vedere pe cele notate în DA pentru alte zone dialectale.

Chimineț < *căminеț* „piatră tăiată în patru dungi pusă de-a lungul peretelui, cât ține vatra, ca să nu se aprindă peretele de lemn”, atestat pe Târnave, este preluat de Sextil Puşcariu din *Glosarul* lui Alexiu Viciu (v. DA, s.v. *cămin*)[4]. *Chimineț* apare (ca substantiv masculin, cu pluralul *chimineți*) cu un sens apropiat, „strat din bucăți de cărămidă înălțat în cele patru colțuri ale cuptorului de ars vasele de ceramică sau varul, pentru protejarea parilor din construcția respectivă”) şi în două localități din Muntenia, situate în sudul județelor Dâmbovița şi Prahova (pct. 812, Tăriceni, şi, respectiv, 701, Gheboaia, com. Finta, din rețeaua ALRR–Munt. şi Dobr.).

Chelceá, la prima vedere, pare o formă care ar reprezenta rezultatul evoluției lui [k] + [ă] la [ḱe]: *călicea* > *chelcea*, interpretare pe care i-am dat-o, într-o intervenție anterioară (Marin 2005: 346), influențată, pe de o parte, de sugestia din

[4] O formă *cămeneț*, pl. *cămenețe* „cuptor în casele țărăneşti”, întâlnită, de asemenea, în zona Târnavelor şi considerată învechită, este tratată drept element înrudit cu termenul *cameniță* „sobă”, a cărui origine, după DA, s.v., este magh. *kemence* (Frățilă 2006: 192–193).

BDD-A21077 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:44 UTC)

DA, s.v., şi, pe de altă parte, de existența termenului, cu acest sens, în graiurile româneşti din Ungaria. Având un oarecare dubiu, am revenit asupra cuvântului şi, la o cercetare mai atentă, constatăm următoarele. În DA, cuvântul este glosat, cu semnul întrebării, „o plantă", iar etimologia, pusă şi ea sub semnul îndoielii, ar putea fi, după acelaşi dicționar, „o rostire dialectală, în loc de *pielicea* sau un derivat de la *calce*, cu sufixul diminutival *-ea*. Cf. *chelculiță*". Forma *chelcea* este preluată dintr-un text folcloric provenit din satul Ciureşti, fostul județ Tutova, actualmente Galați, publicat în revista „Ion Creangă", III, 1910, p. 151. Textul din sursa citată (cu referire la lup), are următoarea formă:

Şi cânii m-au asmuțat,
Eu de ciudă le-am mâncat [pe oi]*,*
Prin vălcele
Tot ***chelcele****,*
.....
Prin pârloage,
Numai floace.

indicând, indubitabil, că este vorba de *ḱelcele* < *pielicele*, cu [p] palatalizat în stadiul [ḱ].

În schimb, se înscrie în seria cuvintelor care atestă trecerea lui [că] la [ḱe] aşa-zisul sinonim al lui *chelcea*, **chelculiță**, diminutiv de la *calce*, denumind o plantă întâlnită în zonele aride, nisipoase. Termenul a fost preluat, în DA, din *Chestionarul* lingvistic al lui B. P. Hasdeu, unde a fost înregistrat, ca nume de plantă, din Niculițel, județul Tulcea şi, deocamdată, pare al doilea exemplu, alături de *dezghezghina* (v. *infra*), pentru acest fenomen atestat din Dobrogea.

Notăm, apoi, formele cu atestări izolate, din diverse localități aflate în aria sudică, întâlnite sau nu în alte zone ale Dacoromaniei.

Chemaşe < *cămaşă* apare într-un sat din județul Buzău (DGS, s.v. *cămaşă*).

Chepcel < *căpcel* „vas mic, din lemn scobit, care se pune, prins în băieri, în gura găleții de muls oile", este întâlnit în Gorj, iar sub varianta *chipcel*, în Mehedinți; în Dolj, cuvântul *chepcel* apare cu semnificația „roata cea mică de la plită" (DGS, s.v. *căpcel*)[5].

Chelfed, **-ă** „decolorat, deschis la culoare"; fad" este notat în câteva localități din sud-estul județului Dolj (Preda, *Dolj*: 34). Cuvântul provine din *calfăd* < *galfăd* „palid, galben la față; buget la față" (DA, s.v. *galfăd*), cu varianta *calfed* (DA, s.v.; Frățilă 2000: 29), forme întâlnite, cu acest sens, prin Banat şi Țara Hațegului. Varianta din Dolj atestă, încă o dată, cunoaşterea fenomenului [că], [gă] > [ḱe], [ǵe] pe o arie extinsă din județele Olteniei şi, deci, considerăm că ea nu trebuie pusă pe seama „unor ardeleni aşezați în această zonă a țării" (Frățilă 2000: 30).

[5] Soluțiile etimologice avansate pentru *căpcel*, *chepcel*/*chipcel* sunt detaliate în Teaha 1986: 253–258; Avram 2001: 75–79; cf. Marin 2009: XXVII.

BDD-A21077 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:44 UTC)

Necheiri, *nicheiri*, *nicheiări*, *nichiiri* sunt variante ale adverbului *nicăieri*, care, alături de cea din Țara Hațegului, *nichiuri* (Densusianu, *Hațeg*: 26–27), atestă, de asemenea, fenomenul în discuție. Ele sunt întâlnite în județele Timiș, Satu Mare şi Ilfov (ALR I/I, h. 320, 1368, pct. 40, 341, 940). În zilele noastre, a fost atestată şi o variantă *nicherí*, notată în graiurile crişene din Ungaria (Marin, Mărgărit 2005: LXIII, 218), dar şi în localitatea Putineiu, județul Giurgiu, din Muntenia (DGS, s.v. *nicări*)[6].

Dezgherghina, variantă a verbului *dezgărdina* (derivat de la *gardină* şi având sensuri diverse, toate conținând ideea de desprindere, de desfacere în bucăți), este notată în două localități din județele Giurgiu şi Constanța (DGS, s.v. *dezgărdina*). Forma a rezultat trecând, probabil, printr-o variantă intermediară: *dăzgărdina* > *dăzgherdina* > *dăzgherghina* (prin asimilare progresivă).

Ghioace, alături de alte variante ale substantivului *găoace* (cu sensuri multiple), precum *gheoace*, *ghioacă*, şi de adjectivul *ghiocit* (< *găocit*) considerăm că reprezintă, de asemenea, reflexe ale fenomenului de care ne ocupăm[7]. Ele sunt atestate, punctual, prin Oltenia şi într-o mare parte din Muntenia (DGS, s.v. *găoace*).

Gâgâlice, substantiv feminin notat în DA, s.v., pentru „ființă mică şi gingaşă” (sens întâlnit în scrierile lui Ion Creangă) şi, prin extensie, „orice lucru mic şi neînsemnat” (atestat în LB) şi, specializat, „pepene mic” (sens preluat din Tudor Pamfile; *apud* DA), apare în DGS, s.v., pe de o parte, alături de varianta *gâgâlície*, cu sensul din Pamfile, întâlnit în județele Teleorman şi Dâmbovița, şi, pe de altă parte, alături de variantele masculine *gâgâlic* şi *gâgâlici* (neatestate în DA), cu sensul „ştiulete rămas nedezvoltat, pipernicit”, notate în câte o localitate din județele Argeş şi Buzău.

Pentru cel de al doilea sens, în Oltenia se întâlnesc variantele feminine **ghighilice** (Stolojani, comuna Bălceşti, județul Gorj), *ghighilică* (Cerneți, comuna Şimian, județul Mehedinți) şi cea masculină *ghighilici* (Crăgueşti, comuna Şişeşti şi Şovarna, din județul Mehedinți), despre care credem că reprezintă rezultatul evoluției *gâgâlice* > **gâghilice* > *ghighilice*; variantele *ghighilică*, *ghighilici* pot proveni fie din formele **gâgâlică* şi *gâgâlici*, fie din cele în care fenomenul [g] + [î] > [ǵ] + [i] deja avusese loc.

Gắmbiță, substantiv feminin cu pluralul *gắmbiți* „musculiță bețivă”, neatestat în DA, este întâlnit într-o localitate din nordul Munteniei (Boişoara, județul Vâlcea), unde este înregistrată şi o formă, nesigură, *drắmbiță* (Hulubeşti, județul Dâmbovița). Termenul apare şi într-o variantă **ghímbiță**, notată, de asemenea, în județul Vâlcea (Boişoara şi Dângeşti, comuna Berislăveşti). Încadrarea acestei

[6] Mulțimea formelor şi larga lor răspândire pot constitui, credem, o dovadă a vechimii acestei particularități atestate, într-un text din secolul al XVII-lea, în forma *nicheiar*, de a cărei existență se îndoia Ov. Densusianu (HLR, II: 76, 269).

[7] Evoluția *găoace* > *ghioace* > *ghioacă* este susținută în DA, s.v. *găoace*, după ce ea fusese sugerată/presupusă de Ovid Densusianu (în „Buletinul Societății filologice”, I, 1905: 42) şi de Pericle Papahagi (*Notițe*: 223); cf. Loşonți 2001: 65.

BDD-A21077 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:44 UTC)

variante între formele cu [gâ] > [ǵ] este posibilă fie considerând probabilă o variantă cu accentul pe a doua silabă (cf. *gấrbiță* > *gârbíță*, v. DGS, s.v.), fie acceptând producerea fenomenului şi în silabe accentuate[8].

Pentru cuvântul *gânjei*, cu variantele *gânjeu*, *cânjeu*, denumind diverse părți sau piese de la piatra morii de apă, unele dintre respectivele sensuri atestate şi în DA, s.v., a fost notată forma **ghinjei**, întâlnită în localitatea Alunu din nord-estul Olteniei (județul Vâlcea).

Gogấie, cuvânt neatestat în DA, este notat, cu semnificația „pocitanie, urâțenie", într-un text cules din satul Baciu, comuna Blejeşti, județul Teleorman, care descrie un obicei, de Anul Nou, practicat pentru aflarea ursitului: în noaptea dintre ani, fetele tinere ieşeau în grădină şi numărau parii de la gard, în sens invers, de la nouă până la unu, pe ultimul însemnându-l, pentru ca, a doua zi, să-l recunoască şi, în funcție de cum arăta parul respectiv, să ştie cum va fi viitorul soț: drept, înalt, necojit (adică bogat) sau strâmb, scund, fără coajă (adică sărac): *Şi găseai câte-o* ***gogâie****-a dracu' unde nemereai acolo, ori par, ori ulucă, de ziceai că să-ți rupi părul din cap* (DGS, s.v. *gogâie*).

În variantele **goghíe**, *ghioghie*, cuvântul se întâlneşte în DGS însemnând „ştiulete nedezvoltat, pipernicit", semnificație atestată în trei localități situate în apropierea capitalei: fosta comună Militari, actualmente cartier din nord-vestul oraşului Bucureşti (punctul cartografic 822 din ALRR. Munt. şi Dobr.), Sterianu de Sus, comuna Butimanu aflată, de asemenea, în nord-nord vestul Bucureştilor (pct. 816) şi fosta comună Mihăileşti, actualmente oraş, situat pe şoseaua Bucureşti-Alexandria (pct. 824).

Încadrarea celor două lexeme sub acelaşi cuvânt-titlu ni se pare plauzibilă atât din punct de vedere semantic, cât şi formal, având în vedere etimonul pe care îl propunem. Aşadar, credem că *gogâie* trebuie pus în legătură cu *gogă* „ființă închipuită cu care se sperie copiii", cuvânt întâlnit în DA, s.v., unde a fost preluat din dicționare, în speță, din TDRG.

În varianta *gog* „un fel de paparudă" apare în culegerea de poezii din Bihor a lui G. Alexici (*apud* DA, s.v. *gogă*), iar varianta *goge*, comunicată din Muntenia[9], pare a avea un sens apropiat de cele două menționate.

Pentru etimologia cuvântului *gogă*, DA trimite la albanezul *gogë*, având acelaşi sens de „ființă fantastică", iar Grigore Brâncuş apelând la comparația cu acelaşi *gogë* din albaneză, îl încadrează între elementele lexicale probabil autohtone (Brâncuş 1983: 141), idee susținută anterior şi de alți lingvişti (Puşcariu, LR, I: 265; Rosetti, ILR: 277).

[8] Menționăm că în graiurile cu maximă frecvență a acestei particularități, cum sunt cele crişene, modificarea se produce şi în silabe accentuate: *călkí©* „călcâi" (Todoran 1956: 46; Marin, Mărgărit 2005: LXIII, 150), *ké˘eri* „caiere" (Marin, Mărgărit 2005: LXIII).

[9] O variantă (probabilă) *gogeá* a femininului *goge* este atestată în sudul Munteniei (județele Călăraşi şi Ilfov) cu acelaşi sens metaforic „ştiulete pipernicit" (v. DGS, s.v. *gogeá*).

BDD-A21077 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:44 UTC)

Legătura semantică dintre *gogă* şi *gogâie* nu pare lipsită de motivație: ambele înseamnă „ființă (reală sau fantastică) urâtă, pocită; pocitanie”. Atribuirea unui astfel de nume ştiuletului pipernicit, neîmplinit este, de asemenea, motivată, întrucât e vorba de un sens cu evidente conotații negative (cf. numărul mare de sinonime din DGS reprezentate de termeni metaforici care denumesc defecte, cusururi).

În privința formei, *gogă* + sufixul *-ie* a trecut, în mod normal, la *gogâie* (cf. *toporâie* < *topor* + *-ie*), iar, prin transformarea în palatală a lui [g] + [î], la *goghie* şi, mai departe, prin asimilare regresivă, la *ghioghie*.

În seria formelor prezentând „trecerea” velarelor [k], [g] în categoria palatalelor (în condiții relativ asemănătoare) au mai fost sau este tentant şi/sau posibil să fie încadrate şi alte cuvinte.

Gălbează „boală de ficat a ovinelor provocată de viermele cu acelaşi nume”, cu variantele *gălbeajă*, *călbează*, *călbeajă*, este întâlnit şi sub formele **ghebează**, *ghelbeajă*, *chelbează*, notate, în DGS, de prin județele Olteniei. *Chelbează* a fost invocat, în contextul care ne interesează, de către Dorin Urițescu (2007: 141), cu atestare doar pentru Dolj. Pentru etimologie, autorul preia sugestia din DA (s.v. *gălbează* < alb. *kĕĺbazë*, *gĕĺbazë*), iar, pentru varianta *chelbează* acceptă o posibilă influență din partea cuvântului *chelbe* „boală a pielii capului, care provoacă calvița”, şi el împrumutat, se pare, dintr-un albanez *ќeĺp* „puroi” (Al. Phillipide, Viața rom., IV: 39; Meyer-Lübke, Rew., nr. 1350, *apud* DA, s.v. *chelbe*; cf. Brâncuş 1983: 54–56).

Într-o situație deosebită, comportând o discuție mai amplă, se află **căpeneag**, cuvânt învechit, denumind diverse obiecte de îmbrăcăminte, atestat sub această formă în aria nordică a dacoromânei (Transilvania, Crişana, Banat) (v. DA, s.v.), unde reprezintă un împrumut din magh. *köpenyeg*.

În estul şi în sudul teritoriului dacoromân (Moldova, Muntenia), pe lângă forma din limba comună, *căpeneag*, apar variantele *chepeneag*, *chipeneag*, *chipeneg* atestate atât în zona Cloşani din județul Mehedinți (v. DA, s.v. *căpeneag*), cât şi în sud-vestul Munteniei (pct. 775, comuna Mihăieşti, situată în stânga Oltului) (v. DGS, s.v. *căpeneag*), variante mai apropiate de etimon, care însă, de această dată, este tc. *kepenek*. Atât pentru forma *căpeneag*, având drept etimon magh. *köpenyeg*, întâlnită în limba veche, dar şi în surse dialectale de la începutul secolului al XX-lea provenind din aria nord–nord-vestică, cât şi pentru aceeaşi formă, având, însă, originea în tc. *kepenec*, cunoscută până în zilele noastre în Moldova, în Oltenia şi Muntenia, sunt rezultatul unui proces fonetic invers (față de cel discutat în paginile anterioare), de transformare a lui [ќe] în [că] datorită acțiunii fenomenului de hiperurbanism (cf. Puşcariu 1924–1926: 716). Atât una, cât şi cealaltă pledează pentru caracterul viabil, în diverse zone ale teritoriului dacoromân, al particularității avute în vedere.

În încheiere, subliniem, încă o dată, că studierea amănunțită a graiurilor dacoromâne sudice relevă noi şi noi trăsături lingvistice, evidențiind, totodată, extinderea ariilor unor fenomene considerate specifice graiurilor de tip nord-vestic.

BDD-A21077 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:44 UTC)

Între acestea din urmă, trebuie inclusă şi particularitatea fonetică referitoare la evoluția grupurilor [că], [gă], [cî], [gî] la [ќe], [ѓe], [ќi], [ѓi].

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE*

Avram 1999 = Andrei Avram, *Probleme de cronologie în legătură cu apariția şi cu evoluția oclusivelor prepaplatale în graiurile dacoromâne*, în FD, XVIII, p. 25–38.

Avram 2001 = Andrei Avram, *Noi contribuții etimologice*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

Brâncuş 1983 = Grigore Brâncuş, *Vocabularul autohton al limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică.

Densusianu, *Haţeg* = Ovid Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, Socec, 1915.

Densusianu, HLR, II = Ovid Densusianu, *Histoire de la langue Roumaine*, Tome II. *Le seizième siècle*, Paris, Librairie Ernest Letoux, 1938.

Frățilă 2000 = Vasile Frățilă, *Etimologii. Istoria unor cuvinte*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

Frățilă 2006 = Vasile Frățilă, *Graiul de pe Târnave. Texte şi glosar*, Blaj, Editura Astra.

LB = *Lesicon ramanesc – latinesc – unguresc – nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci şi mai multor ani s-au lucrat*, seu: *Lexicon valachico-latin-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*, Budae, 1825.

Loşonți 2001 = Dumitru Loşonți, *Soluții şi sugestii etimologice*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

Marin 2005 = Maria Marin, *Evoluția velarelor [c], [g] urmate de [ă], [î] în graiurile româneşti din Ungaria*, în *Studia in honorem magistri Vasile Frățilă*, Timişoara, Editura Universității de Vest, p. 345–356.

Marin 2009 = Maria Marin, *Introducere*, în DGS, I, p. VII–XXVIII.

Marin, Mărgărit 2005 = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiuri româneşti din Ungaria. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Papahagi, *Notițe* = Pericle Papahagi, *Notițe etimologice* în „Analele Academiei Române", seria II, tomul XXIX, 1906–1907. Memoriile secțiunii literare, Bucureşti, 1907.

Preda, *Dolj* = Luca Preda, *Cercetări dialectale în Dolj*, în „Grai şi suflet", VII, 1937, p. 231–248.

Puşcariu 1924–1926 = Sextil Puşcariu, *Etimologii*, în „Dacoromania", IV, partea a II-a, p. 671–715.

Puşcariu 1931–1933 = Sextil Puşcariu, *Considerațiuni asupra sistemului fonetic şi fonologic al limbii române*, în „Dacoromania", VII, p. 1–55.

Puşcariu, LR, I = Sextil Puşcariu, *Limba română.* I. *Privire generală*, Bucureşti, 1940.

Puşcariu 1974 = Sextil Puşcariu, *Cercetări şi studii*. Ediție îngrijită de Ilie Dan. Prefață de G. Istrate, Bucureşti, Editura Minerva.

Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, Bucureşti, 1986.

TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Bucureşti, 1895–1925.

Teaha 1986 = Teofil Teaha, ***Cauc**–termen moştenit în graiurile româneşti actuale*, în „Arhivele Olteniei", serie nouă, V, Craiova, p. 253–258, republicat în Teofil Teaha, *Cuvinte latineşti moştenite în graiurile româneşti actuale*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, p. 104–111.

* Nu au fost incluse în listă lucrările care figurează între *Abrevierile curente* de pe coperta acestei reviste.

BDD-A21077 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:44 UTC)

Todoran 1956 = Romulus Todoran, *Cu privire la repartiția graiurilor dacoromâne*, în LR, V, 2, p. 38–50, republicat în Romulus Todoran, *Contribuții la studiul limbii române*, ediție de Ion Mării şi Nicolae Mocanu, [Cluj-Napoca], Editura Clusium, 1998, p. 9–24.
Urițescu 1987 = Dorin Urițescu, *Sincronie şi diacronie. Fonetismul unor graiuri din nordul Banatului*, Timişoara.
Urițescu 2007 = Dorin Urițescu, *Sincronie şi diacronie. Fonetismul unor graiuri din nordul Banatului*. Ediția a doua, revăzută şi adăugită, [Cluj-Napoca], Editura Clusium.
Vulpe 1984 = Magdalena Vulpe, *Subdialectul maramureşean*, în TDR, p. 320–354.

REFLEXES OF THE EVOLUTION OF THE VELAR SOUNDS [c], [g] FOLLOWED BY [ă], [î] TO PALATAL SOUNDS IN SOUTHERN DACO-ROMANIAN SUB-DIALECTS

ABSTRACT

The article refers to a phonetic phenomenon, which, although it is considered specific for the west-north-west sub-dialects, is also attested in the southern area of Daco-Romanian. It refers to the groups [că], [gă] that became [ќe], [ǵe] and [cî], [gî] that became [ќi], [ǵi]. This particularity is encountered in forms such as *cămaşe* > *ќemaşe* (‘shirt’), *nicăieri* > *niќeiri* (‘nowhere’), *gâgâlice* > *ǵiǵilice* „ştiulete pipernicit, nedezvoltat” (‘little, undeveloped cob’), etc.

Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
al Academiei Române

BDD-A21077 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:44 UTC)